

Clustervisie verblijfsrecreatie

Cluster Otterlo

Definitief

Provincie Gelderland

Grontmij Nederland bv
Arnhem, 27 juni 2005

Verantwoording

Titel : Clustervisie verblijfsrecreatie
Projectnummer : 169281
Documentnummer : 12010286
Revisie : 3
Datum : 27 juni 2005

Auteur(s) : Mw. Ir. L. Dik, mw. Ir. M.E. Laninga, mw. Dr. M.C.C. de Graaf, dhr. drs. N. Schippers, dhr. drs. W. Roovers,
e-mail adres : Lyda.dik@grontmij.nl
Gecontroleerd : Mw. Ir. Lyda Dik
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd : Dhr. C. Nobbe
Paraaf goedgekeurd :

Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
1.1	Groei en krimp	7
1.2	Doelstelling clustervisie	8
1.3	Aanpak	8
1.4	Resultaat	9
1.5	Status	9
1.6	Afbakening zoekgebied	10
1.7	Opbouw	10
2	Verblijfsrecreatie: product en productiestructuur	11
2.1	Inleiding	11
2.2	Oorspronkelijk aanbod.....	11
2.3	Kenmerken verblijfsrecreatie	12
2.4	Commerciële organisatie	16
2.5	Markontwikkelingen	16
2.6	Opgave	17
3	Kaderstelling vanuit de omgeving.....	19
3.1	Inleiding	19
3.2	Natuur	19
3.2.1	Doelstelling	19
3.2.2	Kenmerken natuur	20
3.2.3	Analyse natuur	21
3.2.4	Conclusies natuur.....	22
3.3	Landschap, cultuurhistorie en archeologie.....	23
3.3.1	Doelstelling	23
3.3.2	Kenmerken landschap, cultuurhistorie en archeologie.....	23
3.3.3	Analyse landschap, cultuurhistorie en archeologie.....	24
3.3.4	Conclusies landschap, cultuurhistorie en archeologie	25
3.4	Kaderstelling natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie.....	26
4	Visie op de ontwikkeling	27
4.1	Inleiding	27
4.2	Visie op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden.....	27
4.2.1	Ontwikkelingsruimte recreatiebedrijven	27
4.2.2	Tips voor ondernemers.....	29
4.3	Visie op de economische ontwikkelingsmogelijkheden.....	33
4.3.1	Visie	33
4.3.2	Uitvoeringsstrategie	34
5	Van visie naar realisatie.....	35
5.1	Uitdaging aan ondernemers.....	35
5.2	Begeleiding van de uitbreidings- en herstructureringsplannen door de provincie en de gemeente.....	35
5.2.1	Randvoorwaarden Groei en Krimp.....	35
5.2.2	(Kwaliteits)criteria	36

5.3	Procedure indiening en afhandeling uitbreiding- en herstructureringsplannen.....	37
5.4	Flankerend beleid noodzakelijk voor de kwaliteitsimpuls.....	38
	Bijlage 1: Respons cluster Otterlo	39
	Bijlage 2: Marktstrategieën.....	41
	Bijlage 3: Randvoorwaarden Groei en Krimp.....	43

1 Inleiding

1.1 Groei en krimp

Het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN) is het grootste aaneengesloten bos- en natuurgebied van Nederland. Dankzij de omvang van dit natuurgebied is de Veluwe een oase van rust voor bezoekers. Dit maakt de Veluwe tot een van de belangrijkste toeristische gebieden voor de verblijfsrecreatie in Nederland. Recreatie en toerisme is één van de snelst groeiende en de meest duurzame sector voor werkgelegenheid en economie op de Veluwe. De aanwezigheid van hoogwaardige natuur vormt een aantrekkelijke basis voor nieuwe investeringen die passen bij het gebied. De kracht van de Veluwe, in termen van rust, ruimte, natuur en cultuur is tevens haar kwetsbaarheid. De grote opgave voor de Veluwe is daarom om verantwoord evenwicht te vinden tussen bescherming en behoud van deze kwetsbare waarden en het ontwikkelen en in stand houden van een verantwoord en duurzaam recreatief gebruik (Veluwe 2010).

Om deze opgave te realiseren is het beleid van de provincie Gelderland er op gericht een kwaliteitsimpuls te genereren voor zowel recreatie en toerisme als voor de natuur. Dit heeft voor de verblijfsrecreatie op het CVN geleid tot het project Groei en Krimp.

Het doel van Groei en Krimp is: *“Om de meest kwetsbare natuur op de Veluwe te ontlasten en ontwikkelingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie te geven op minder kwetsbare plaatsen”*.

Uitgangspunt hierbij is dat ondernemen in de natuur zodanig dient plaats te vinden dat natuur en economie er beiden beter van worden. De inzet van het project Groei en Krimp is dat de Veluwe voor toeristen een aantrekkelijk gebied blijft, maar dat ook ruimte wordt gegeven om de gewenste kwaliteitsimpuls voor de verblijfsrecreatie op de Veluwe te realiseren. Zo richt het project Groei en Krimp zich op positieve gevolgen voor de recreatiebedrijven en de economie op de Veluwe. Bovendien richt het project zich op realisatie van meer aaneengesloten natuurgebied, de eindeloze Veluwe.

Het Reconstructieplan Veluwe heeft het project Groei en Krimp uitgewerkt in zoekgebieden voor recreatieclusters op het CVN en het overige deel van het CVN als krimpgebied voor de verblijfsrecreatie. In het Ontwerp Streekplan Gelderland zijn deze Groei- en Krimpgebieden overgenomen.

Dit project houdt in ruimtelijke zin in dat:

- Groei (in hectares grond) van verblijfsrecreatie op het CVN uitsluitend kan plaatsvinden in de zoekgebieden voor recreatieclusters, zoals aangewezen in het Reconstructieplan Veluwe en het Ontwerp Streekplan Gelderland. In de recreatieclusters krijgt de verblijfsrecreatie onder voorwaarden uitbreidingsruimte. Een van de voorwaarden is dat de uitbreiding past binnen de ontwikkelingsvisie van dat cluster;
- Krimp (in hectares grond) van verblijfsrecreatie moet plaatsvinden in het overige deel van het CVN (buiten de zoekgebieden);

- Het aantal hectares groei en krimp moet elkaar gezien over het hele CVN in evenwicht houden. Het Ontwerp Streekplan Gelderland heeft de grens van het CVN overgenomen als begrenzing van het krimpgebied ten behoeve van de saldering.

Voor elke recreatiecluster is een ontwikkelingsvisie opgesteld, waarin de voorwaarden voor uitbreiding en herstructurering van de verblijfsrecreatie zijn beschreven. Om de gewenste kwaliteitsimpuls op de Veluwe te bereiken dient een uitbreiding en herstructurering van recreatiebedrijven te passen binnen beschreven visie en strategie van de betreffende clustervisie. Deze clustervisie beschrijft de ontwikkelingsmogelijkheden in de recreatiecluster Otterlo.

1.2 Doelstelling clustervisie

Deze clustervisie heeft tot doel om:

- Vanuit de gevoeligheid van de natuur en de ruimtelijke kwaliteit van het gebied aan te geven waar de ontwikkelingsruimte voor de recreatieondernemers in de cluster Otterlo ligt;
- De ruimtelijke en economische ontwikkelingsrichting te schetsen die tot een kwaliteitsimpuls voor de recreatiesector en de natuur leidt;
- Een handreiking aan te bieden voor ondernemers om met kansrijke uitbreidingsplannen te komen;
- Een afwegingskader aan te reiken voor het beoordelen van plannen.

1.3 Aanpak

Deze clustervisie beschrijft de ruimtelijke en economische ontwikkelingsrichting voor de cluster Otterlo. Grontmij Nederland bv en ZKA consultants en planners hebben opdracht gekregen om vijf clustervisies op te stellen. Dit betreffen clustervisies voor de clusters Ermelo zuidoost, Spuuld, Garderen, Otterlo en Lunteren - Wekerom.

Deze clustervisie is in nauwe samenwerking met betrokkenen opgesteld. Met name met de recreatiebedrijven die in een zoekgebied recreatiecluster liggen heeft een intensief overleg- en communicatietraject plaatsgevonden. Dit is nodig, omdat de informatie over de bestaande situatie op de recreatiebedrijven en de aanwezige toekomstplannen en –wensen een belangrijk gegeven vormen voor de inhoud van de clustervisie.

Andere belangrijke partners bij het opstellen van deze visies zijn de betreffende gemeenten en de terreinbeheerders van de bossen en de natuur in deze clusters.

Bij het opstellen van de clustervisie is aandacht besteed aan:

- De belangen van de individuele bedrijven;
- De toegevoegde waarde voor het totale toeristisch-recreatieve product ‘de Veluwe’;
- De ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische waarden.

Om te komen tot deze ontwikkelingvisie zijn de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Een toeristisch-recreatieve marktverkenning, een beleidsverkenning en een natuurverkenning;
- Veldbezoeken met natuurbeherende instanties;

- Interviews met de recreatieondernemers in de cluster;
- Expertmeetings natuur en recreatie;
- Workshop per cluster;
- Eindpresentatie per gemeente;
- Rapportage.

1.4 Resultaat

Het resultaat van deze clustervisie geeft duidelijkheid over de mogelijkheden voor uitbreiding van de verblijfsrecreatie in de aangewezen recreatieclusters en de meest geschikte vorm waarin dat zou kunnen. De provincie Gelderland stelt deze clustervisie vast als Streekplanuitwerking. De gemeente vertaalt deze visie in een ontwerpbestemmingsplan en flankerend beleid.

De clustervisie bevat een ruimtelijke en economische visie op de ontwikkelingsmogelijkheden en een strategie voor de cluster Otterlo. Naast een visie zijn stappen beschreven die gevolgd moeten worden om voor groei ruimte in aanmerking te komen. Behalve dat ambtenaren en bestuurders deze visie en criteria zullen gebruiken bij het beoordelen van een verzoek om uitbreiding, is het voor recreatieondernemers tevens een hulpmiddel bij het opstellen van hun bedrijfsplan.

Naast deze clustervisie zijn een drietal achtergronddocumenten opgesteld, waarin ter ondersteuning gedetailleerde informatie te vinden is over de resultaten van de verkenning van natuur, beleid en de recreatief-toeristische markt. Het betreffen de achtergronddocumenten Natuurverkenning (documentnummer: 12010281), Beleidsverkenning (documentnummer: 12010282) en de Marktverkenning (documentnummer G14.4.028).

1.5 Status

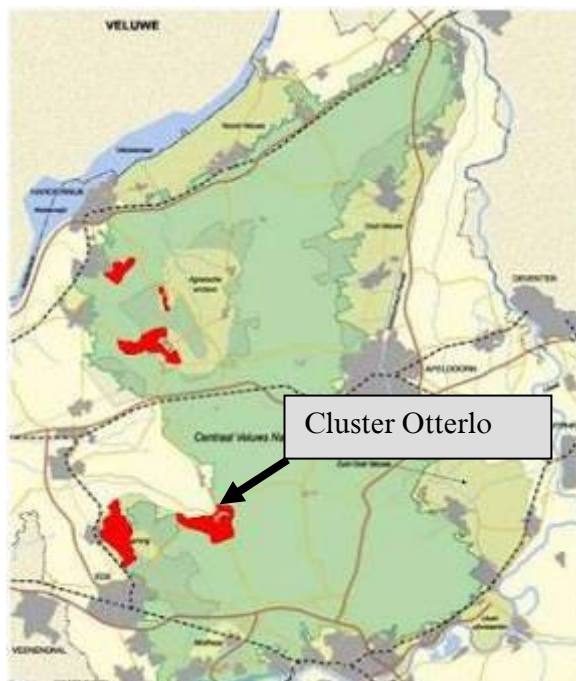
De clustervisies vormen een belangrijke ondergrond voor het al dan niet toestaan van uitbreidingen van de recreatieterreinen door de overheid. Zij zijn een belangrijk inhoudelijk beleidsdocument voor de gemeente, voor wat betreft haar (planologisch) beleid t.a.v. de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie in het CVN.

Vanuit haar verantwoordelijkheid voor het project Groei en Krimp voor het hele CVN zijn de clustervisies ook voor de provincie belangrijke inhoudelijke onderdelen van het project Groei en Krimp. Daarom worden de visies zowel door gemeenten als door de provincie vastgesteld/geaccordeerd.

Vaststelling door de gemeenteraden geeft aan de clustervisies de status van gemeentelijk beleidsdocument. Vanuit de provincie wordt voorgesteld de clustervisies de status te geven van een streekplanuitwerking.

1.6 Afbakening zoekgebied

De cluster Otterlo ligt in de gemeente Ede. Aan de zuidgrens van de cluster begint het Otterlosche Buurtbosch. In het noordoosten grenst de cluster aan Het Nationaal Park de Hoge Veluwe.

1.7 Opbouw

Hoofdstuk 2 geeft inzicht in de verblijfrecreatieve situatie in de cluster. Hoofdstuk 3 gaat in op de kaders voor groei vanuit natuur en landschap. Volgend op deze verkenning en analyse beschrijft hoofdstuk 4 de clustervisie in ruimtelijke en economische ontwikkelingsmogelijkheden. Deze zijn in woord en kaartbeeld beschreven. In hoofdstuk 5 worden de besluitvorming en procedures beschreven om te komen van visie tot realisatie.

2 Verblifsrecreatie: product en productiestructuur

2.1 Inleiding

Samengesteld karakter

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van een analyse van de structuur van het toeristische product in de cluster Otterlo beschreven. Het toeristische product van de cluster Otterlo valt onder te verdelen in:

- Oorspronkelijk aanbod: niet specifiek of primair voor recreatie en toerisme ontwikkeld, maar waarvan wel belangrijke toeristisch-recreatieve potenties kunnen worden afgeleid. Dit is relatief inelastisch, c.q. ligt voor lange tijd vast. Voorbeelden zijn de geografische ligging en de cultuurhistorie;
- Afgeleid aanbod: specifiek c.q. mede voor recreatie en toerisme ontwikkeld, en meer flexibel van karakter. Voorbeelden zijn het horeca-aanbod en attracties. De private sector biedt hoofdzakelijk dit aanbod aan. Het betreft vooral midden- en kleinbedrijf naast enkele grotere aanbieders (ketens). In deze studie ligt de nadruk op de aanbieders van verblijfsmogelijkheden;
- Organiserend vermogen: alle (commerciële) organisaties, die te maken hebben met toerisme, waarbij de verleende diensten niet direct een toeristisch product aanbieden, maar hiertoe toegang verschaffen. Deze diensten zijn: promotie, informatievoorziening, arrangementen en dergelijke.

In bijlage 1 staan de bedrijven vermeld waar in het kader van deze studie in de cluster Otterlo mee is gesproken over de huidige stand van zaken en de toekomst van het bedrijf. Deze studie beperkt zich tot deze bedrijven. In verband met de vertrouwelijkheid van de verstrekte bedrijfsgegevens en gegevens van de ondernemers zijn de resultaten niet te herleiden tot concrete bedrijfssituaties. Dit betekent dat de resultaten kwalitatief zijn aangeduid en zijn gemiddelde cijfers vermeld.

2.2 Oorspronkelijk aanbod

Poort van het Nationaal Park

De groeicluster Otterlo is gelegen op de Veluwe, strategisch gelegen aan de toegang van het Nationaal Park De Hoge Veluwe. Door de functie als poort van het Nationaal Park kent de cluster Otterlo een bijzondere publiekstrekker.

De omvang van de kern is met 2.450 inwoners relatief bescheiden, ter vergelijking met Lunteren met ongeveer 12.000 inwoners. In de omgeving van Otterlo is een grote differentiatie van landschappen (bos, heide, akkers).

Thans is Otterlo door de beschikbaarheid van bijzondere natuurwetenschappelijke en culturele waarden (Kröller-Müller Museum, het Museonder, Jachthuis Sint Hubertus, de landschaps- en beeldentuin, het Nederlandse Tegelmuseum) een vakantiedorp geworden.

Forensendorp

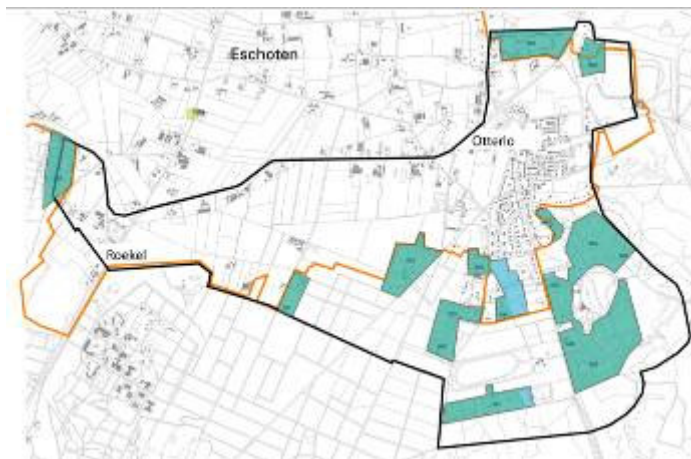
De bijzondere kwaliteiten van Otterlo voor wonen, worden in toenemende mate ontdekt. In Otterlo zijn thans vele forensen woonachtig. Zij vestigen zich hier vooral vanwege de allure van de omgeving, de menselijke maat en de groene omgeving. Het belang van wonen kan conflicteren met het toeristisch-recreatief gebruik. De gasten in en om Otterlo leggen extra beslag op de publieke ruimte, zoals wegen en parkeerplaatsen. Dit kan op sommige momenten leiden tot conflicten, zo is bekend dat parkeren in het dorp een aandachtspunt is.

2.3 Kenmerken verblijfsrecreatie

In deze paragraaf is onder andere ingegaan op de volgende kenmerken van de recreatiebedrijven in de cluster:

- Professionaliteit;
- Toeristische capaciteit;
- Productiviteit;
- Product/marktmix;
- Financieringsbasis.

De bedrijven in deze studie liggen als een krans om de kern (zie figuur 2.1), en is er sprake van een clustering aan de zuidkant. Het zoekgebied is op de kaart aangegeven met een oranje lijn. De groen gemarkeerde delen op de kaart zijn de percelen waar in het bestemmingsplan verblijfsrecreatie is toegestaan.

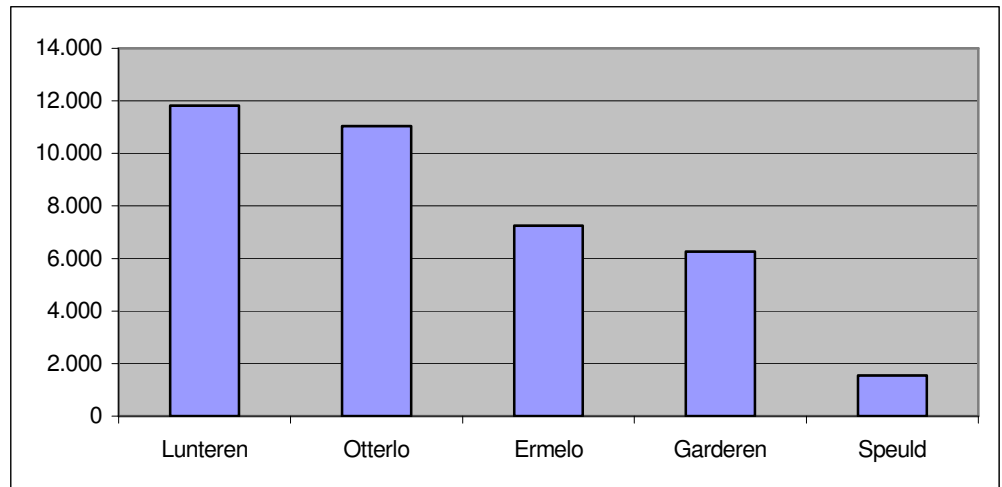
Figuur 2.1: Kaart van het zoekgebied groeiclustert Otterlo

Voltijd ondernemers

Alle ondernemers zijn voltijd met hun recreatieonderneming bezig. De meeste ondernemingen (voor zover de gegevens bekend zijn) hebben een gezonde financiële basis (solvabiliteit). Alle ondervraagde ondernemers willen de komende jaren hun bedrijf voortzetten of hebben de bedrijfsopvolging al geregeld.

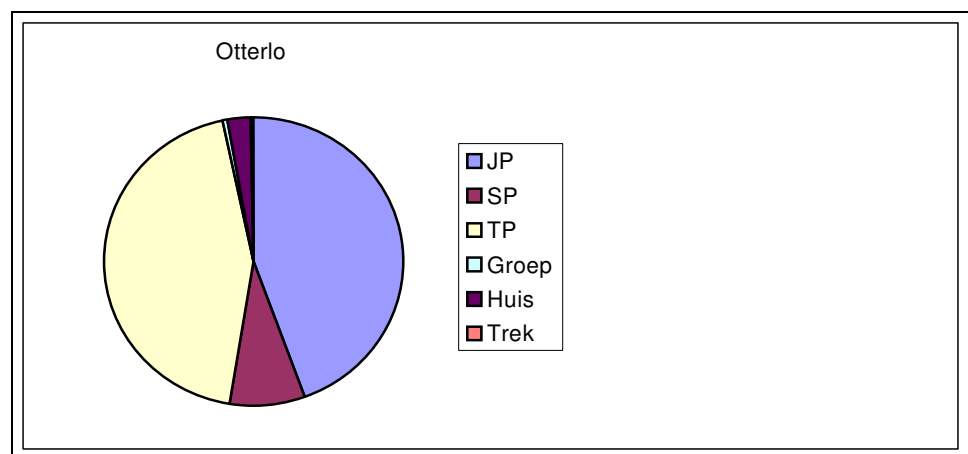
Capaciteit groot maar eenzijdig

De gezamenlijke bedrijven tellen circa 11.000 slaappleatsen. Deze slaappleatsen zijn de feitelijke productiecapaciteit van de cluster. Otterlo is de cluster met een van de grootste capaciteit aan slaappleatsen.

Figuur 2.2: Capaciteit van de vijf clusters

De slaappleatsen zijn bijna volledig (97%) gelegen op kampeerbedrijven (zie figuur 2.3). Hierdoor is er sprake van een eenzijdige structuur en een scheefheid ten opzichte van de gemiddelde verdeling op de Veluwe en in Nederland waar kamperen respectievelijk 72% en 73% van de slaappleatsen uitmaakt. Opvallend is het relatief grote aandeel toeristische plaatsen.

Figuur 2.3: Verdeling van slaappleatsen in de cluster¹

Grote verschillen in omvang

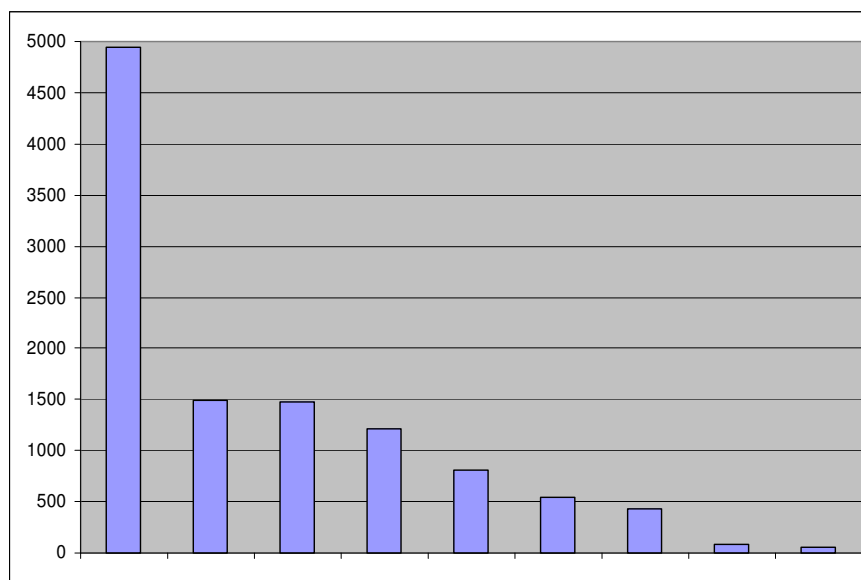
Tussen de verschillende bedrijven zijn grote verschillen in de hoeveelheid slaappleatsen (zie figuur 2.4). De drie bedrijven met de meeste slaappleatsen hebben samen meer dan 70% van de totale capaciteit.

¹ JP: Jaarplaats, SP: seizoensplaats, TP: Toeristische plaats, Groep: Groepsaccommodatie, Huisje: Huisje/bungalow, Trek: Trekshut

Bovengemiddelde productiviteit

Het grote aandeel toeristische plaatsen en de attractiviteit van de omgeving, is er mede een reden voor dat de productiviteit² relatief hoog is:

€ 70.000/ha. Tussen de bedrijven in de cluster bestaan wel verschillen, maar een groot deel heeft een hogere productiviteit dan het gemiddelde van de onderhavige 5 groeiclusters (€ 45.000/ha).

Figuur 2.4: Verdeling van capaciteit slaapplaatsen per bedrijf in de cluster

Relatief goed voorzieningen aanbod

Bijna alle bedrijven hebben een relatief uitgebreid voorzieningenpakket. In vergelijking met de andere clusters is het gemiddelde aantal voorzieningen per bedrijf relatief hoog. Dit bevestigt het toeristische karakter van de cluster Otterlo.

Korte vakanties in bijzondere omgeving

De gasten komen voornamelijk uit de Randstad. Bij de keuze voor een verblijf in Otterlo is de korte reisafstand een belangrijk aspect. Bijna alle ondernemers geven aan dat senioren (stellen 50+) en gezinnen met jonge kinderen (0 tot 6 jaar) hun voornaamste doelgroepen zijn.

Het belangrijkste motief van de gasten om naar de bedrijven in de cluster te komen is de behoefte aan een groene en rustige omgeving. Op een beperkt aantal bedrijven is de behoefte aan gezelligheid (ook) een belangrijk motief.

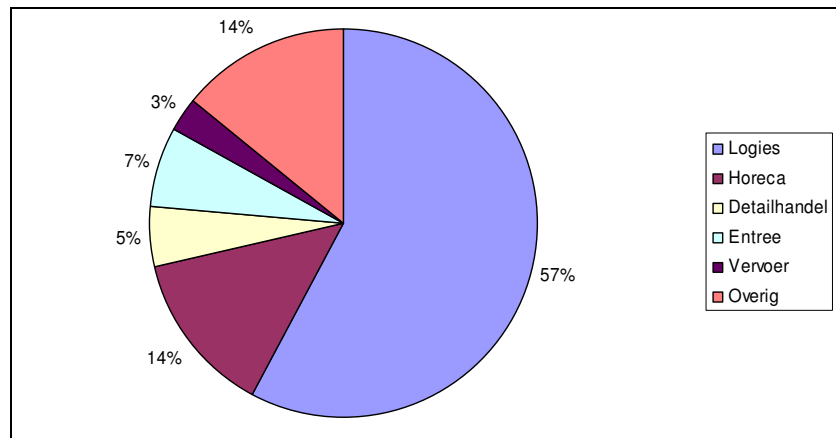
Toerisme belangrijke inkomstenbron

De economische betekenis van de recreatiebedrijven voor Otterlo is indicatief geraamd³ met het ZKA-Recron model op basis van kengetallen van CBS en uit het CVO en de resultaten uit de gesprekken met recreatiebedrijven uit de cluster.

Het toeristische karakter van het gebruik vertaalt zich in bijna € 11 miljoen bestedingen, of 220 banen. In onderstaande figuur (2.5) zijn de bestedingen indicatief toegedeeld aan sectoren.

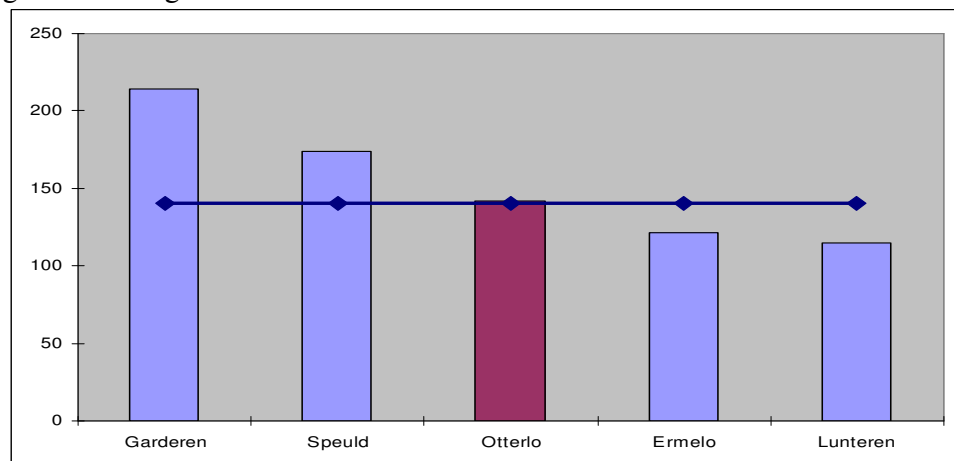
² De gehanteerde productiviteit is de gerealiseerde omzet per hectare.

³ Het uitvoeren van een toeristisch economische effect meting ligt buiten de scope van deze studie. Ter indicatie is de economische betekenis daarom geraamd op basis van bekende kengetallen.

Figuur 2.5: Verdeling van de bestedingen in de cluster

Met bestedingen van € 140.000 per hectare weet Otterlo een gemiddeld economische profijt te behalen. De lagere bestedingen in vergelijking met Garderen (zie figuur 2.6) komen met name door de andere product/marktmix in Garderen. Vooral het grotere aandeel toeristische verhuurde huisjes in Garderen met de mogelijkheid van een jaarrond en wisselend gebruik leiden tot hogere bestedingen in de kern.

Figuur 2.6: Bestedingen per hectare verblijfsrecreatie per cluster

Dit alles betekent dat het toerisme een belangrijke rol speelt voor een vitale gemeenschap, want toerisme en recreatie brengt belangrijke impulsen voor:

- Meer werk en/of compensatie voor sectoren waar het wat minder gaat;
- Meer bestedingen, zodat er een extra 'drager' is voor bestaande voorzieningen waarvan ook de bevolking gebruik maakt (horeca, winkels);
- De zelfstandigheid en zelfredzaamheid van de gemeenschap, zodat basisvoorzieningen (verzorging, cultureel, sport, etc.) op peil kunnen blijven;
- Eigen identiteit en imago, waar ook andere activiteiten profijt van kunnen hebben.

Grote en concrete uitbreidingswens

Een belangrijk deel van de recreatieondernemers heeft concrete plannen om uit te breiden. De uitbreidingsplannen van de ondernemers bevinden zich meestal in het stadium van idee- en planvorming. In vergelijking met de andere clusters zijn er relatief veel ondernemers met concrete uitbreidingsplannen. Het feit dat de plannen (nog) niet meer concreet of realistisch zijn, wordt door de ondernemers vooral verklaard door de onmogelijkheden en blokkades in het verleden.

2.4 Commerciële organisatie

Startende samenwerking

In het cluster Otterlo wordt op beperkte schaal samengewerkt door recreatie-bedrijven. Sommige bedrijven zijn onderdeel van een samenwerkingsverband terwijl andere ondernemers gezamenlijk ideeën uitwerken. In vergelijking met de andere clusters is de mate van samenwerking relatief groot. De (volledige) potentie van het organiserende vermogen wordt echter nog niet optimaal benut.

2.5 Marktentwikkelingen⁴

Voor de nabije toekomst zullen de ontwikkelingen van rationalisering ('de onttovering van het wereldbeeld') en individualisering (nieuwe vormen van sociale samenhang en betrokkenheid) naar verwachting ook gevolgen hebben voor het vrijetijdsgedrag. Wellicht de belangrijkste ontwikkeling de behoefte aan een hogere toegevoegde waarde.

Voor Otterlo zijn vooral ontwikkelingen in kampeervakanties van belang. Naar (bestedings)volume en voor de cluster Otterlo relevante en kansrijke marktentwikkelingen zijn:

- De korte vakanties hebben een enorme vlucht genomen. Hierbij gaat het om korte trips (weekend, midweek). Deze 'tussendoortjes' sluiten met een programma/arrangement aan op een groeiende behoefte aan bijzondere belevingen: extreem, intensief of vluchtig. Thema's zijn cultuur, platteland, natuur, gezondheid, verzorging, zelf actief/avontuurlijk bezig zijn.
- Belangrijke trends zijn: de behoefte aan saamhorigheid en identificatie. Met name voor identificatie is men vooral op zoek naar bestemmingen met een bijzonder landschappelijk en cultureel aanbod. Otterlo heeft met het Nationaal Park hiertoe een sterke troef in handen;
- De seniorenmarkt groeit snel. Niet alleen het aantal senioren neemt de komende decennia snel toe, maar ook zijn de bestedingen van senioren sterk toegenomen en zullen verder groeien⁵. Deze doelgroep stelt wel specifieke eisen aan: bereikbaarheid, fysieke toegankelijkheid, comfort, veiligheid, gezondheid, snelheid van bediening en persoonlijke aandacht. Senioren zijn vooral geïnteresseerd in natuur, cultuur, comfort en verzorging;
- Er bestaat een groeiende behoefte voor semi-recreatieve markten (families, vriendenclubs, bedrijven, verenigingen) aan ontmoetingsplekken voor feestelijke bijeenkomsten, groepsbinding, uitstapjes, etc. Hierbij bestaat een voorkeur voor goed bereikbare locaties met een aantrekkelijk landschap (groen, kust of stad), betaalbare accommodaties en een redelijk basispakket aan voorzieningen (sport, spel, entertainment, eigentijds comfort).

⁴ Deze paragraaf bevat relevante hoofdpunten uit het achtergronddocument "Marktverkenning"

⁵ Bron: Het nieuwe consumeren, SCP, 2001.

2.6 Opgave

De cluster Otterlo is een zeer bekend vakantiegebied met een sterk aanbod van natuur, erfgoed en een nationale attractie. De bekendheid van Otterlo, onder andere door het nationale park, maakt van Otterlo een belangrijke bestemming. Echter Otterlo is door de eenzijdigheid van het product slechts in staat om tijdens kampeerseizoenen van het werkelijke potentieel te profiteren. Hierdoor hebben veel exploitaties een sterk seizoensmatig karakter (relatief korte terugverdientijd voor investeringen). Uit opgaaf van exploitanten blijkt dat het traditionele seizoen korter is geworden en dat slechts enkele bedrijven in staat zijn gebleken om dit verlies door een betere seizoensspreiding (vooral in het voorseizoen) te compenseren. Door de kortere duur van de piekperiodes, staat het draagvlak van voorzieningen onder druk. De uitholling van het draagvlak van voorzieningen leidt tot een verschraling van de verzorging van de kern.

Buiten het zomerseizoen is Otterlo onvoldoende in staat om marktconforme verblijfsaccommodaties aan te bieden. Hierdoor laat de sector zelf belangrijke omzetten liggen en kan de gemeenschap onvoldoende profiteren van de werkelijke marktpotenties.

Op dit moment is een belangrijk knelpunt de sterke piekbelasting van het gebruik van de voorzieningen en de omgeving. Bij de verdere ontwikkeling van de sector is een betere spreiding in tijd en ruimte van het gebruik een belangrijk aandachtspunt.

“Niets doen”: Verblijfstoeurisme verdwijnt

Zonder maatregelen of specifiek beleid blijft dit gebied planologisch ‘op slot’ en worden partijen niet uitgelokt om tot structuurversterking te komen. Het is in deze situatie denkbeeldig dat op termijn:

- De grotere bedrijven met een relatief kapitaalintensief karakter van voorzieningen onvoldoende in staat zijn om te herinvesteren. Het uitstel van investeringen zal leiden tot een veroudering van het (vakantie)product en daarmee de prijzen en bezetting onder druk zetten. Er is sprake van een vicieuze cirkel. De ondernemer zal een oplossing zoeken door verkoop van het bedrijf of door zich te richten op markten die minder waarde hechten aan de voorzieningen, zoals seizoens- en jaarplaatsen;
- Deze ontwikkelingen vergroten de eenzijdigheid van het product. Er gaat bestedingspotentieel (en daarmee banen op het complex en daarbuiten) en levendigheid verloren. Een betere samenwerking en inpassing van de bedrijven in de omgeving komt door deze ontwikkelingen niet of onvoldoende tot stand omdat de middelen en het draagvlak ontbreken.
- Om de investeringen in de voorzieningen te renderen kunnen ondernemers zich meer gaan richten op de korte periode. Door de sterkere concentratie zullen de pieken toenemen. Het sociale en fysieke draagvlak zal verder afnemen wat de mogelijkheden voor de recreatiebedrijven komen verder op slot en de exploitatie onder druk zet.

Het Nationaal Park De Hoge Veluwe zal onverminderd een aantrekkingskracht houden voor de recreant. Het gebruik zal sterk dagrecreatief worden. Dit betekent dat de piekbelasting van de omgeving niet wordt opgelost en de hinder groter wordt.

Het is daarom in het belang van alle partijen (ondernemers, gemeenschap, omgeving) om met kracht een duurzame toeristische ontwikkeling van de

cluster te stimuleren, en de beschikbare middelen (mede) te richten op de genoemde knelpunten.

Marktgericht beleid

De oplossing vereist een marktgerichte benadering, waarbij niet het product centraal staat maar de (bestaande en potentiële) gebruiker. Uiteindelijk bepaald de gebruiker de identiteit en sfeer in de cluster en de economische betekenis van het toerisme.

Marktkansen benutten

Een betere en gezamenlijke benutting van de kwaliteiten (die de omgeving biedt) en de potenties (kansen in de markt en sterkten van de cluster) leidt uiteindelijk tot nieuwe impulsen voor werkgelegenheid, meer bestedingen, landschappelijke inpassing, ruimtelijke zonering, imago etc. Hiertoe moet Otterlo toeristisch completer, jaarrond en meer integraal worden gepositieerd in de markt (Otterlo als totaalproduct van dag - en verblijfsaccommodaties).

Conclusie; meer differentiatie en samen meer bereiken

De kernopgave voor de cluster betreft:

- Otterlo heeft nu al een belangrijk marktaandeel voor vakanties, maar door het relatief eenzijdige aanbod van accommodaties wordt deze sterk gesegmenteerde markt onvoldoende benut. Door een meer gedifferentieerd product aan te bieden komt er een grotere markt beschikbaar. Dit betekent dat kampeerbedrijven meer gedifferentieerde producten tot ontwikkeling brengen, denk hierbij aan uiteenlopende services op de plaats. Daarnaast moet ook gedacht worden aan meer jaarrond producten. Otterlo is nu sterk seizoensafhankelijk met een relatief hoge piekbezetting. Daarom moet het tot stand komen van meer jaarrond exploitaties gestimuleerd worden.
- Het gebied is nu vooral een 'optelsom' van losse aanbieders in dag- en verblijfsrecreatie. Een toeristische positionering van Otterlo vraagt juist om een sterkere positionering met:
 - Meer samenhang tussen de omgeving en sector met een duidelijke structuur;
 - Hogere belevingswaarde;
 - Unieke identiteit wat moet resulteren in een onderscheidend imago;
 - Een structuur waarin het verblijf ondersteunend is voor de dagrecreatie, zoals de aanwezige musea (Tegelmuseum, Museonder, Kröller-Muller), natuurgebieden.

3 Kaderstelling vanuit de omgeving

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is de kernproblematiek van de verblijfsrecreatieve sector, en daarmee voor de kwaliteit en vitaliteit van de cluster, benoemd. Vanuit Groei en Krimp komt ruimte beschikbaar als middel om natuur en recreatie op een gezonde en duurzame wijze te ontwikkelen. In deze cluster wordt in het bijzonder gekeken naar de groeimogelijkheden. Deze groei is aan voorwaarden gebonden. Voorkomen moet worden dat de kernwaarden van het toeristisch-recreatieve product (i.c. de bijzondere, groene omgeving) worden gemarginaliseerd. De verblijfsrecreatieve sector heeft daarom een parallel belang met de kwaliteit van het landschap. De kwaliteit van het landschap hangt af van landschappelijke, natuurlijke, culturele en cultuurhistorische waarden. Het streven van de clustervisie is daarom ook een balans te vinden tussen het behouden van deze waarden en het scheppen van ontwikkelingsmogelijkheden voor de verblijfsrecreatie.

Dit hoofdstuk verkent de kaders vanuit natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie waarbinnen de uitbreidingen en herstructureringen kunnen plaatsvinden. Elke paragraaf bevat de doelstellingen, de kenmerken van de huidige situatie, een analyse en daaruit volgend een overzicht van de kaders voor het realiseren van groei.

3.2 Natuur

3.2.1 Doelstelling

De natuurdoelen zijn:

- *De Eindeloze Veluwe realiseren;*
- *Het voorkomen van significante schade aan habitats of soorten van de V/H-Richtlijn.*

Om deze natuurdoelstellingen te kunnen realiseren, is het van belang om zorgvuldig om te gaan met de natuurwaarden. De verblijfsrecreatie vertoont een interactie met de omringende natuur en dient rekening te houden met de gevoeligheid van de natuur. In het kader van groei- en krimp staat voor deze clustervisie de volgende vraagstelling centraal:

“welke randvoorwaarden vanuit natuur gelden voor de ontwikkeling van de verblijfsrecreatie, zodat recreatie en natuur naast elkaar kunnen blijven bestaan?”

Voor informatie van de huidige kenmerken is gebruik gemaakt van de terreinkennis van specialisten, beheerders en overheden. Via kaartmateriaal, soortverspreidingsgegevens, natuurdoeltypen en terreinbezoeken (met lokale groeperingen, beheerders en mensen van de gemeenten) is inzicht verkregen in de kenmerken en in de ontwikkelingen van de natuur in en om de cluster. De kenmerken en de ontwikkelingen in de cluster Otterlo worden in het Achtergronddocument Natuur (documentnummer 12010281) steeds als kaart gepresenteerd.

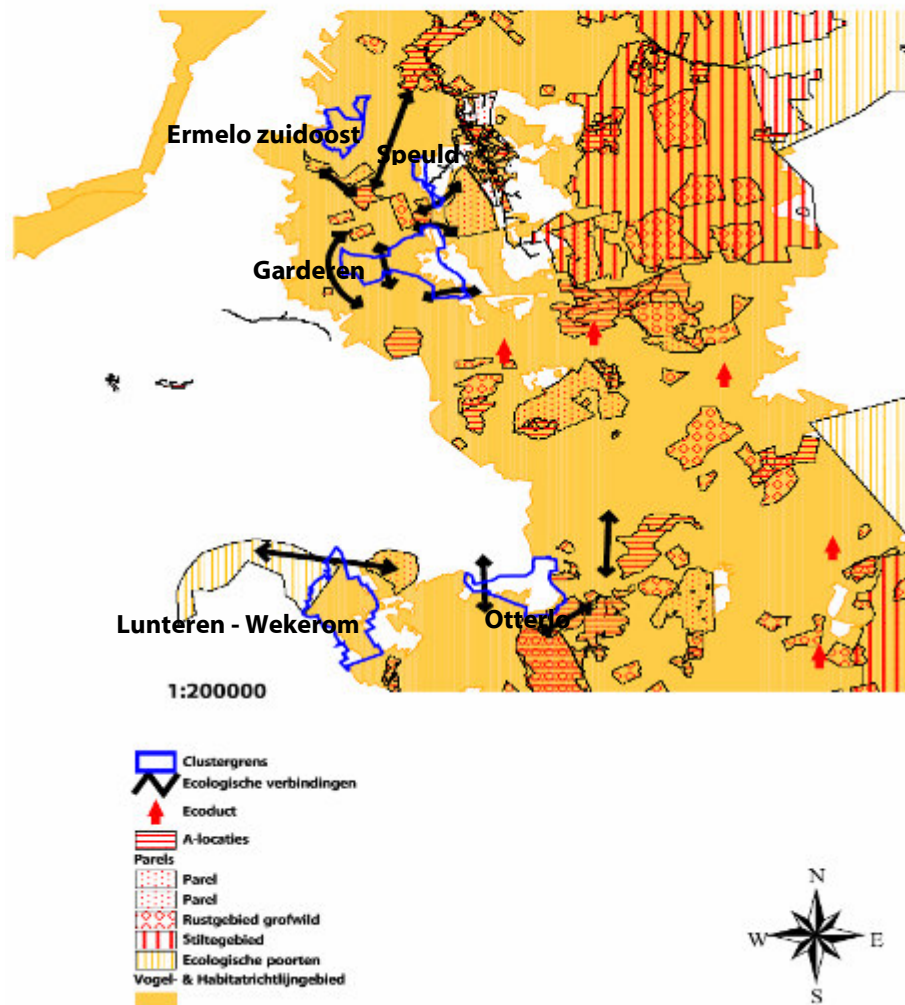
3.2.2 Kenmerken natuur

De kenmerken van de natuur zijn op twee niveaus beschreven. Het overkoepelende schaalniveau van de Veluwe is primair van belang om de Eindeloze Veluwe te realiseren. De kenmerken op clusterniveau zijn van belang om de effecten van recreatie op natuur in te schatten. Een beschrijving van de natuurdoeltypen in de cluster Otterlo staat beschreven in het Achtergronddocument Natuur.

Eindeloze Veluwe

Op schaal van de hele Veluwe is een aantal gebieden beschermd. Dit zijn de kerngebieden en verbindingen daartussen die van cruciaal belang zijn voor de Eindeloze Veluwe. Deze verbindingen stimuleren de migratie van wild en sluiten aan op omliggende natuur en landschappelijke overgangen. Zonder deze gebieden en verbindingen is de grote samenhang van de Veluwe weg. De samenhang is juist zo belangrijk voor het instandhouden van populaties en habitattypen. Vanwege dit grotere belang is uitbreiding van recreatieterreinen in een grote eenheid natuur of in verbindingen hiertussen ongewenst.

Eindeloze Veluwe

Kaart 3.1: Grote eenheden natuur en verbindingzones

Op kaart 3.1 staan de kerngebieden natuur en de verbindingen hiertussen voor de hele Veluwe.

In en rondom de cluster Otterlo liggen een drietal ecologische wildwissels. Eén loopt onder de cluster door van het Otterlose Buurtbos en het Mosselse Zand naar de Hoge Veluwe en een tweede van de Hoge Veluwe naar het noorden. Deze wildwissel ligt nu nog vlak langs de cluster, maar wordt naar het oosten verplaatst om meer rust te creëren en om de overlast van wilde zwijnen in het dorp te verminderen.

De derde ecologische verbinding betreft de noord-zuid verbinding aan de westkant van de cluster. Dit is een belangrijke ecologische verbinding van de Veluwe naar de Gelderse Vallei.

Natuurwaarden Otterlo

In de cluster Otterlo liggen een aantal habitattypen van de Habitatrictlijn. Dit zijn enkele kleine zandverstuivingen en heideterreinen. Vooral in het zuidoosten van de cluster en net buiten de grenzen liggen ecologisch interessante gebieden (kaart Achtergronddocument Natuur).

Aan de zuidkant binnen de cluster ligt een relict met heide en zand. Op deze stukjes zijn de Heivlinder en het Zoemertje aangetroffen, beide rode lijstsoorten. Ten noorden van het Otterlose Buurtbos en camping “De Wijde Wereld” ligt een bebost stuk met grote open delen, waaronder een klein heideterrein.

Net buiten de cluster ligt aan de oostzijde “De Zanding”, een zand- en heidegebied met veel beschermde soorten en beschermde habitattypen. Het gebied wordt drukbezocht, voornamelijk door wandelaars en regelmatig met honden. Ten noorden van “De Zanding” komen in het essenlandschap zoomvegetaties voor en het gebied wordt bewoond door de das.

Ook buiten de cluster ligt aan de zuidkant het Otterlose Buurtbos. Ten zuiden van het buurtbos ligt de Planken Wambuis. Dit stuifzandgebied is grotendeels begroeid met heide en bos. Het aangeplante deel van het bos vormt Natuurmonumenten om tot natuurlijker bos. Een deel van het gebied is rustgebied en niet toegankelijk.

3.2.3 Analyse natuur

De natuuranalyse is afkomstig uit het Achtergronddocument Natuur. Hierin staat een manier beschreven om effecten van recreatie op natuurdoeltypen te bepalen. Ook geeft het Achtergronddocument inzicht in de gevoeligheid van de natuur voor uitbreiding van verblijfsrecreatieterreinen. Dit heeft geresulteerd in beperkingen en voorwaarden vanuit de natuur, die een directe invloed hebben op uitbreiding en herstructurering.

Randvoorwaarden met directe invloed op uitbreiding en herstructurering

Geen uitbreiding in verbindingen ten behoeve van de “Eindeloze Veluwe”

Uitbreidingen in deze verbindingen of die de samenhang van de Veluwe in de weg staan zijn niet mogelijk.

In de cluster Otterlo vormt een noord-zuid verbinding aan de westkant van de cluster een belangrijke ecologische verbinding van de Veluwe naar de Gelderse Vallei. Om de ecologisch waardevolle gebieden rondom de cluster met elkaar in verbinding te stellen, liggen ten zuidoosten van de cluster twee wildwissels. Eén loopt onder de cluster langs van het Otterlose Buurtbos en het

Mosselse Zand naar de Hoge Veluwe en één loopt van de Hoge Veluwe naar het noorden.

- **Geen uitbreiding in de habitattypen van de Habitatrichtlijn**

In deze clustervisie zijn de habitattypen zandverstuivingen en heideterreinen aangewezen als gebieden waar geen uitbreiding in mogelijk zijn.

Signalering van mogelijke indirecte effecten van uitbreiding en herstructurering.

Europese wetgeving vereist dat ook indirecte beïnvloeding op VHR-gebieden wordt meegenomen in de planbeoordeling. Plannen van recreatieondernemers voor uitbreiding of herstructurering mogen volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn geen externe werking (verstoring, versnippering, vervuiling e.d.) hebben op nabijgelegen aangewezen habitats van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden van meer dan 50 ha. In de cluster Otterlo zijn dat de Zuiderheide, de Zanding en het Mosselse Zand. Deze gebieden liggen in de invloedssfeer van een aantal verblijfsrecreatieterreinen.

Op basis van de huidige inzichten in de externe werking op de Vogel- en Habitatrichtlijn is een methode ontwikkeld om de externe werking van recreatiebedrijven op basis van het aantal slaapplekken te berekenen. In het Achtergronddocument Natuur is gekeken naar het gedrag van de recreant en het effect op de Zuiderheide, de Zanding en het Mosselse Zand. Hieruit blijkt dat een aantal recreatiebedrijven in de cluster Otterlo externe werking hebben. Dit zijn bedrijven aan de oostkant van de Arnhemseweg en bedrijven ten noorden van Otterlo. Dat betekent dat deze bedrijven voorafgaand aan een planuitwerking moeten onderzoeken of er mogelijkheden zijn om via inrichtings- of zoningsmaatregelen de externe werking te verminderen. In paragraaf 4.2.1 staan mogelijkheden beschreven voor recreatieondernemers om hiermee om te gaan.

3.2.4 Conclusies natuur

Cluster Otterlo ligt voor een deel op het CVN en voor een deel in Vogel- en Habitatrichtlijngebied. De begrenzing van het CVN en de VHR-Richtlijngebieden vallen voor een groot deel samen. Deze begrenzingen maken de cluster tot een aangewezen beschermd gebied. Dit betekent echter niet dat vanuit natuur gekeken niets kan. In de ecologische verbindingen en in de overgebleven zandverstuivingen en heideterreinen zijn uitbreidingen en herstructureringen niet mogelijk. Dit zijn de harde randvoorwaarden. Daarbuiten moet zorgvuldig gekeken worden naar de indirecte effecten van de uitbreiding of herstructurering (externe werking).

Deze indirecte effecten op de natuur zijn op het niveau van deze clustervisie niet in te schatten en moeten voor elk concreet uitbreidings- of herstructureringsplan nader onderzocht worden. Hiervoor dient de recreatieondernemer op locatieniveau een nader onderzoek uit te voeren. De informatie uit deze clustervisie kan daarbij dienen als relevante input.

3.3 Landschap, cultuurhistorie en archeologie

3.3.1 Doelstelling

Het doel van de clustervisie ten aanzien van landschap, cultuurhistorie en archeologie is: *'Het zorgvuldig behandelen van de resterende waardevolle cultuurhistorische landschappen, landschapselementen en archeologische waarden'*.

De waarde van landschap is ontstaan door historische activiteiten en processen. De waardering van het landschap hangt behalve van de waarden uit het verleden ook sterk af van de toekomstige invulling van het landschap.

In het continue proces van landschapsvorming is het belangrijk stil te staan bij de waarden die daadwerkelijk actief beschermd moeten worden.

Voor deze clustervisie is gekeken naar de cultuurhistorische waarden, de archeologische verwachtingen, maar ook naar de ruimtelijke kwaliteit en het recreatieve gebruik van het huidige landschap.

Deze paragraaf beschrijft de kenmerken van het landschap, de cultuurhistorie en de archeologie. Vervolgens is geanalyseerd welke waarden bescherming verdienen in de clustervisie.

3.3.2 Kenmerken landschap, cultuurhistorie en archeologie

Landschap

- De cluster is onderdeel van het Nationaal Landschap de Veluwe, d.w.z. een landschap met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten, en in samenhang daarmee bijzondere natuurlijke en recreatieve kwaliteiten. Ingrepen in het landschap mogen de kernkwaliteiten (schaalcontrast van zeer open naar besloten, actieve stuifzanden, de grootte en aaneengeslotenheid van het bos) niet aantasten;
- De cluster maakt deel uit van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur (RHS), waar de rijksoverheid zich meer inspant om te investeren in kwalitatief hoogwaardige landschappen;
- De karakteristieke overgang van open naar besloten landschap is cultuurhistorische waardevol. Vooral de essenstructuur ten noorden van de kern Otterlo en bij Roekel is landschappelijk karakteristiek;
- Het westelijk deel van de cluster is landschappelijk na 1950 nog weinig veranderd.

Cultuurhistorie

De cultuurhistorische waarden zijn in het Achtergronddocument Beleidsverkenning (documentnummer 12010282) weergegeven.

- Ten zuiden van de Zanding ligt een bosrelict uit 1850;
- Ten oosten van de Zanding ligt een heiderrelict uit 1850;
- In de kern Otterlo ligt een windkorenmolen.

Archeologie

De archeologische waarden zijn in het Achtergronddocument Beleidsverkenning (documentnummer 12010282) weergegeven. Het door Nederland geratificeerde Verdrag van Malta brengt met zich mee dat een recreatieondernemer in een vroeg stadium een archeologisch (voor)onderzoek moet (laten) uitvoeren, indien er bodemwerkzaamheden worden uitgevoerd. De uitbreidingsplannen mogen de archeologische waarden niet aantasten.

- Aan de noordkant van de cluster, bij recreatieterrein Lindehof, is de indicatieve verwachting voor archeologische waarden hoog;

- Dit is ook het geval ten noorden van recreatiebedrijf Heidekamp;
- Ten westen van recreatiebedrijf Heidekamp ligt een beschermd terrein van archeologische waarden;
- In het open gebied ter hoogte van de Valksche Beek liggen celtic fields.

3.3.3 Analyse landschap, cultuurhistorie en archeologie

De beleidsverschuiving van toelatingsplanologie naar ontwikkelingsplanologie zet sterk in op behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit en de kernkwaliteiten. De ruimtelijke ingrepen, zoals uitbreidingen en herstructurering, moeten daarom bijdragen aan behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

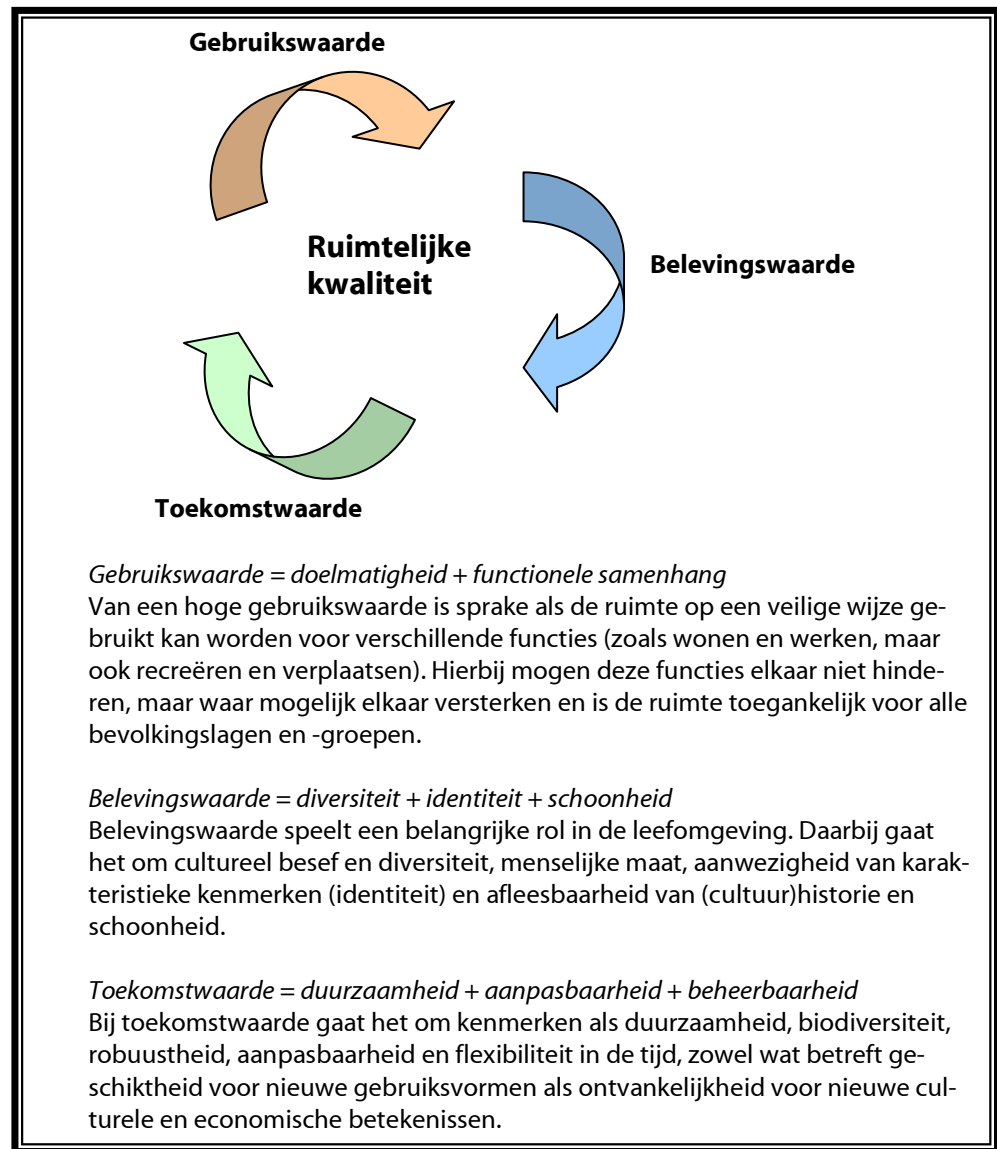
Het abstracte begrip ruimtelijke kwaliteit verdient enige toelichting. De ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald aan de hand van de samenhang tussen de gebruikswaarde, de belevingswaarde en de toekomstwaarde van het landschap. De samenhang tussen gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde staan in figuur 3.2 weergegeven.

Om de ruimtelijke kwaliteit van het landschap te behouden en te versterken ligt de ontwikkelingsruimte voor verblijfsrecreatie daar waar geen cultuurhistorische landschappen of archeologische waarden worden aangetast. Zorgvuldigheid en aanpassing aan de oude landschapsstructuren bepalen de toekomstwaarde, alsook de belevingswaarde en de gebruikswaarde van het landschap.

De toekomstwaarde en belevingswaarde van het landschap in de cluster wordt in hoge mate bepaald door de aanwezigheid van oude relictten en open essen. De open essen liggen rondom Roekel en de kern Otterlo. Oude relictten vooral aan de zuid- en oostzijde van deze cluster. Uitbreidingen hierin zijn ongewenst. Verder zijn uitbreidingen op de celtic fields en de essen ongewenst.

De ligging nabij een grote eenheid natuur aan de zuidkant van de cluster maakt dit gebied tot een aantrekkelijk recreatiegebied.

De bedrijven ten zuiden van de kern Otterlo liggen versnipperd in het landschap. Om de resterende waardevolle landschappen zorgvuldig te behandelen is het zeer wenselijk dat recreatiebedrijven zoveel mogelijk worden geclusterd om verdere versnippering te voorkomen. Vanuit landschappelijk oogpunt is het daarom gewenst dat deze bedrijven meer naar elkaar toe uitbreiden dan in de richting van de cultuurhistorische- en ecologisch waardevolle gebieden daaromheen.

Figuur 3.2: Drie pijlers van ruimtelijke kwaliteit

3.3.4 Conclusies landschap, cultuurhistorie en archeologie

De cluster Otterlo ligt in een landschappelijk waardevol gebied. De ligging nabij het Nationale Park de Hoge Veluwe maakt deze cluster tot een aantrekkelijk recreatiegebied. Vanuit landschappelijk oogpunt is een clustering van de recreatiebedrijven gewenst.

De ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers wordt in grote mate bepaald door de ligging van de waardevolle landschappelijke structuren en elementen, zoals open essen, grafheuvels en celtic fields. De open essen en celtic fields mogen niet worden aangetast en moeten open en zichtbaar blijven. Puntelementen als grafheuvels en monumenten kunnen worden ingepast in het inrichtingsplan van de ondernemer.

Indien de plannen van een recreatieondernemer een verstoring van de bodem teweeg brengt, is een archeologisch onderzoek verplicht. Voor het plaatsen van tenten en toercaravans op een veldje is dit niet nodig, voor het bouwen van recreatiebungalows wel.

3.4 Kaderstelling natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie

Kaderstelling

Natuur

- Binnen het VHR-richtlijngebied moet de uitbreidingen en/of herstructurering voldoen aan de Vogel- en Habitatrichtlijn. De uitbreiding of herstructurering mag ook geen externe werking hebben op de gebieden van de Vogel- en Habitatrichtlijn;
- Uitbreidingen en herstructurering zijn niet mogelijk in ecologische verbindingen ten behoeve van de Eindeloze Veluwe en verbindingen tussen de Veluwe naar de Gelderse Vallei;
- Uitbreidingen en herstructurering zijn niet mogelijk in de aangewezen habitat-typen zandverstuivingen en heideterreinen (nat en droog) en jeneverbesstruulen;
- Vanuit natuuroogpunt moeten ontwikkelingen zich van de natuur af bewegen.

De mogelijk indirecte effecten van uitbreiding of herstructurering (externe werking volgens Vogel- en habitatrichtlijn) dienen nader onderzocht te worden.

Landschap, cultuurhistorie en archeologie

- Versterken van de ruimtelijke kwaliteit door aandacht voor de gebruikswaarde, belevingswaarde en de toekomstwaarde van het landschap;
- De oude bosrelicten en heiderelicten behouden;
- De open essen ten noorden van Otterlo en bij Roekel open houden;
- Beschermen van de celtic fields;
- Bescherming van archeologische waarden en voorkomende puntelementen, (grafheuvels, monumenten) optimaal inpassen in het bedrijfsplan van een ondernemer;
- Recreatiebedrijven zoveel mogelijk in elkaars nabijheid clusteren.

4 Visie op de ontwikkeling

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de clustervisie van de cluster Otterlo. Op basis van de toeristisch-recreatieve opgave en kaders voor natuur, landschap, cultuurhistorie, archeologie uit hoofdstuk 2 en 3 gaat dit hoofdstuk in op de ontwikkelingsmogelijkheden voor de cluster Otterlo.

De clustervisie is onderverdeeld in ruimtelijke- en economische ontwikkelingsmogelijkheden. Bij de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden is gekeken naar de ruimtelijke kaders vanuit natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie (paragraaf 3.4).

De economische ontwikkelingsmogelijkheden komen voort uit de opgave voor recreatie en toerisme (paragraaf 2.6).

4.2 Visie op de ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden

Ruimtelijke afwegingen moeten de kwaliteiten in de cluster optimaal beschermen en versterken. Dit geldt voor de natuurwaarden, landschapswaarden, maar ook voor de recreatief-toeristische kwaliteiten. Deze ruimtelijke clustervisie geeft vanuit de analyse van de natuur- en landschapswaarden weer waar verblijfsrecreatie mogelijk ontwikkelingsruimte heeft en welke waarden niet aangetast mogen worden. De uitbreidingsplannen worden door de gemeente aan deze ruimtelijke clustervisie getoetst.

4.2.1 Ontwikkelingsruimte recreatiebedrijven

De ruimtelijke ontwikkelingsmogelijkheden voor recreatieondernemers wordt enerzijds bepaald door de randvoorwaarden vanuit natuur en landschap en anderzijds door de (externe werking op de) Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. De gevoeligheid voor recreatie van een aantal natuurgebieden in en rond de cluster beperkt de ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers.

De mogelijke ontwikkelingsruimte in de cluster Otterlo is weergegeven op de visiekaart (kaart 4.1). Deze kaart vertaalt de kaderstelling van natuur uit paragraaf 3.4 in een kaartbeeld. De gebieden waar vanuit natuur en landschap grote bezwaren zijn voor uitbreidingen zijn hierop aangegeven. In deze gebieden zijn geen uitbreidingen mogelijk. De mogelijke ontwikkelingsruimte voor recreatiebedrijven is in de clustervisie aangegeven met witte gebieden. Deze gebieden liggen buiten waardevolle natuurlijke en landschappelijke eenheden.

Landschappelijke identiteit

Het behouden van de openheid van essen en het versterken van de beslotenheid van bossen is een belangrijke opgave voor de landschappelijke identiteit. De essen die open dienen te blijven liggen bij Roekel in het westen van de cluster en ten noorden van de kern Otterlo.

De celtic fields zijn zeer karakteristiek voor deze cluster en verdienen daarom speciale bescherming.

Dagrecreatie

In de cluster liggen een aantal mogelijkheden om de dagrecreatie een impuls te geven. Voor een verbreding van het aanbod en seizoensverlenging kan gedacht worden aan gezamenlijke voorzieningen. Ook is het denkbaar dat de celtic fields onderdeel worden van het dagrecreatieve product, mits de oude akkers zelf en de directe omgeving niet worden aangetast.

Gevoeligheid natuur

De gevoeligheid van een aantal natuurgebieden voor recreatie in en rond de cluster beperkt de ontwikkelingsruimte voor recreatieondernemers.

De recreatieondernemer heeft te maken met een aantal harde randvoorwaarden vanuit de natuur. Deze zijn in de visiekaart (kaart 4.1) weergegeven en betreffen:

- De ecologische verbinding ten behoeve van de Eindeloze Veluwe en verbindingen tussen de Veluwe naar de Gelderse Vallei moeten open blijven en versterkt worden;
- Het voorkomen van directe significante schade aan habitats (in deze clusterzandverstuivingen en heideterreinen) of soorten van de V/H-Richtlijn.

Daarnaast kan het begrip externe werking op de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden invloed hebben op de uitbreidings- of herstructureringsmogelijkheden van recreatieondernemers. Er mag geen externe werking uitgaan op de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden van meer dan 50 ha. Op basis van de huidige inzichten is in het Achtergronddocument Natuur een methode toegepast om bedrijven te signaleren die meer dan 1% externe werking hebben op de Zuiderheide, de Zanding en het Mosselse Zand. Op de signaleringskaart (kaart 4.2) staan deze bedrijven gearceerd aangegeven. Deze bedrijven hebben in de huidige situatie en op basis van de huidige inzichten een externe werking op een waardevolle habitat nabij. Dat betekent dat deze ondernemers moeten aantonen dat een uitbreiding of herstructurering niet leidt tot vergroting van de indirecte invloed (recreatiedruk) op de waardevolle habitat nabij.

Bedrijven die niet ‘gesignaleerd’ worden kunnen herstructureren of uitbreiden mits hierdoor geen externe werking ontstaat.

Hoe kunnen recreatiebedrijven de externe werking van het recreatiebedrijf verminderen of zorgen dat er geen externe werking ontstaat? Hiervoor zijn een aantal mogelijkheden geformuleerd voor de ondernemer om kritisch te kijken naar hun eigen bedrijfsconcept en naar mogelijkheden om betreding, vervuiling en verstoring van de natuur zoveel mogelijk te beperken. Welke mogelijkheden haalbaar zijn voor een ondernemer en of de mogelijkheden daadwerkelijk leiden tot het gewenste effect moet per bedrijfsplan beoordeeld worden.

Deze aandachtspunten zijn:

- *Aantal slaapplekken omlaag brengen*
Door het aantal slaapplekken omlaag te brengen, verkleint de invloedssfeer van de externe werking. Extensivering van een recreatieterrein kan bijvoorbeeld worden gecombineerd met een zekere verluchting van de voorzieningen en een daarmee gepaard gaande hogere besteding per recreant.
- *Meer voorzieningen op het recreatieterrein*

Recreatiebedrijven met een hoger voorzieningenniveau houden hun gasten meer op het terrein. Dit komt ten goede aan de rust van de natuur.

- *Sturen van doelgroepen*
Goed stuurbare doelgroepen (zoals gezinnen met kinderen en 65+) zijn meer voorspelbaar in hun gedrag en makkelijker te weren uit kwetsbare gebieden. Natuurlijk is dit geen algemeen geldende regel en kan voorlichting over de kwetsbaarheid in bepaalde perioden en gebieden de verstoring ook verminderen. Als recreanten zich aan de regels houden en zich voornamelijk ophouden in de buurt van de recreatieve voorzieningen, zijn uitbreidingen op beperkte schaal inpasbaar vanuit de gevoeligheid van de natuur. Samenwerking en overleg tussen exploitanten van verblijfsrecreatieterreinen en terreinbeheerders kan er voor zorgen dat de druk niet onevenredig toeneemt.
- *Zonering in de tijd - seizoensspreiding*
De kwetsbare perioden in het jaar voor de natuur (broedseizoen, periode met jongen) valt gelijk met de piekbelasting op de recreatiebedrijven. De draagkracht van de natuur buiten deze kwetsbare perioden is nog hoog (in het najaar, de winter en de vroege lente). Dat pleit voor het aanbieden van een meer jaarrond product.
- *Ruimtelijke zonering*
De recreanten kunnen door middel van een zonering uit gevoelige gebieden worden geweerd. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen een zonering in de tijd (zoals bij seizoensspreiding als aan bod is geweest) en in de ruimte. Hierbij kan gedacht worden aan een aantrekkelijke en afwisselende padenstructuur in de nabijheid van het kampeerterrein en op afstand van de gevoelige natuur, aan rustzones voor fauna door afscherming van recreanten, of aan het verminderen van het aantal uitgangen nabij kwetsbare natuur.

4.2.2 Tips voor ondernemers

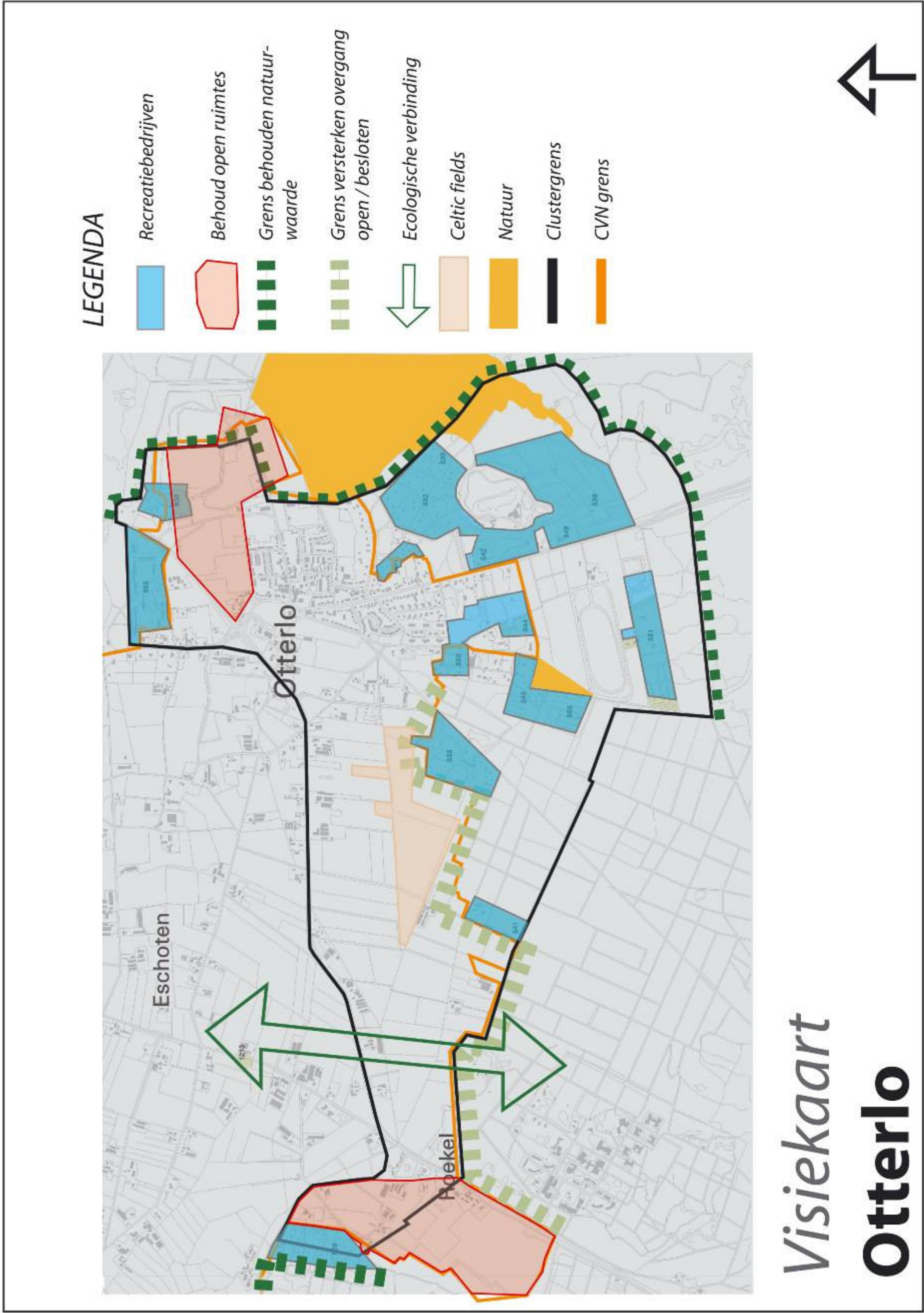
Vanuit de analyse van natuur en landschap zijn aanvullend op kaart 4.1 een aantal aandachtspunten naar voren gekomen, die meegenomen dienen te worden in een uitbreidingsplan of in de beoordeling van de uitbreiding of herstructurering.

De visiekaart geeft de mogelijke ontwikkelingsruimte aan. Of een ontwikkeling in de witte gebieden op kaart 4.1 vanuit landschap en natuur daadwerkelijke doorgang kan vinden staat niet op kaartbeeld aangegeven. Dat betekent dat uitbreidingen en ook herstructurering hier niet zonder meer mogelijk zijn in de witte gebieden. Hier onder staan een aantal belangrijke aandachtspunten voor recreatieondernemers die niet op kaart 4.1 zijn weergegeven:

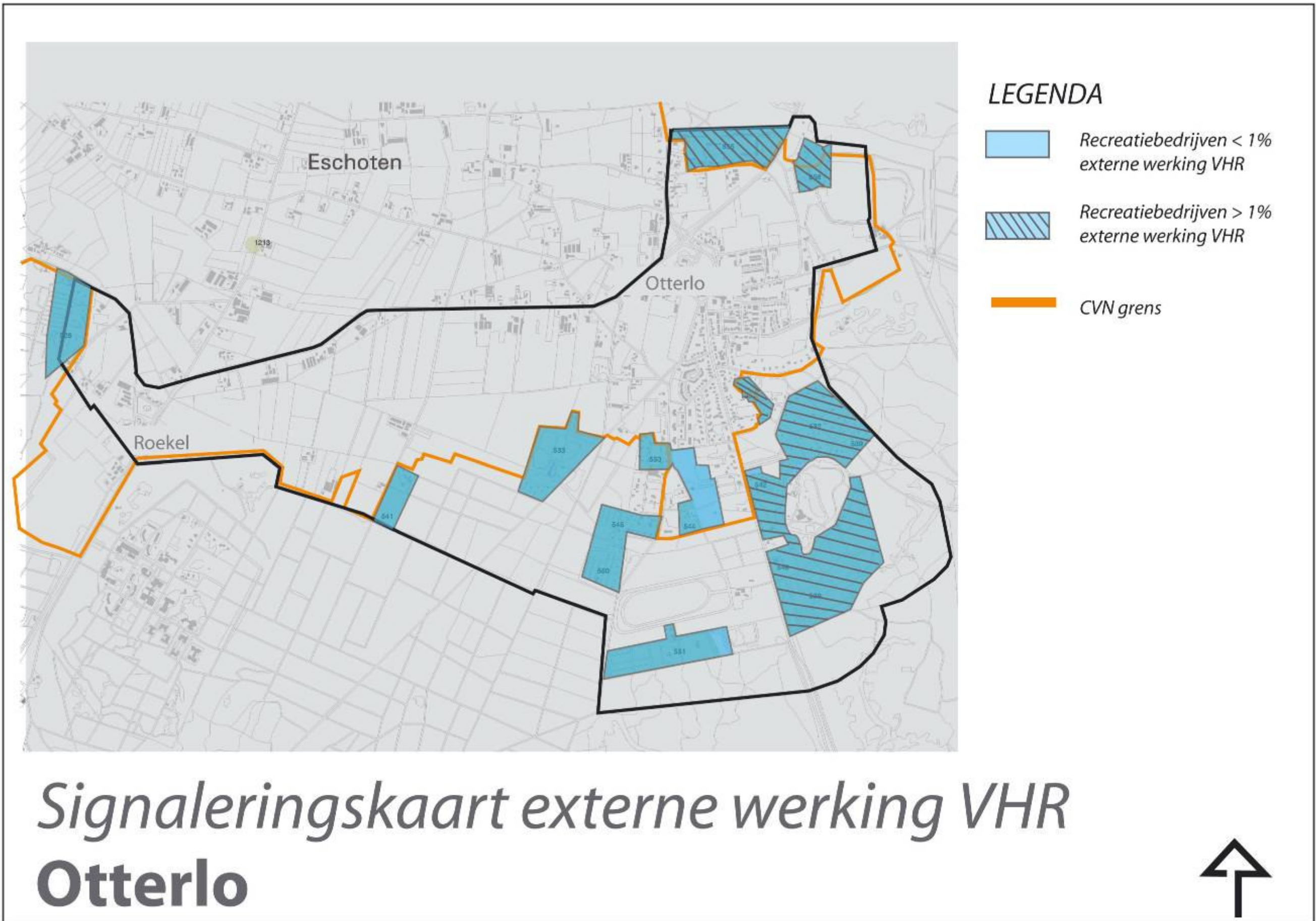
1. Versterking van de ruimtelijke concentratie van recreatiebedrijven; het is zowel vanuit natuur als vanuit landschap wenselijk om verdere versnippering te voorkomen. In de cluster Otterlo gaat grote voorkeur uit naar groei tussen de bedrijven aan de zuidzijde van de cluster. De gedachte hierbij is dat de bedrijven naar elkaar toe groeien, zich sterker clusteren. De kansen liggen vooral in de gemeenschappelijke voorzieningsfeer.
2. Een afwaartse beweging van de natuur af op gang brengen; vanwege de gevoeligheid van omringende natuurgebieden voor recreatie wordt gestreefd om ontwikkelingen van de natuur af te sturen (afwaartse beweging).
3. In deze clustervisie zijn geen inrichtingsplannen van de ondernemers op gebiedsniveau getoetst. Daarvoor is het detailniveau van deze clustervisie ontoereikend en de plannen van de ondernemers te weinig concreet. Voor alle uitbreidingen en herstructureringen geldt dat de ondernemer zijn plan

op gebiedsniveau dient te toetsen aan de Europese, landelijke en provinciale wet- en regelgeving. Dit komt in de praktijk komt neer op een nader onderzoek op de locatie zelf, waarin natuur, water, lucht & geluid, bodem en archeologie locatiegericht en in hun onderlinge samenhang worden onderzocht. Voor een groot deel zijn dit onderzoeken, die normaliter altijd bij een bestemmingsplan moeten worden uitgevoerd.

Een aanvullende handreiking, bedoeld voor ondernemers wordt door de provincie opgesteld. Hierin wordt op overzichtelijke wijze aangegeven welke stappen (procedureel en inhoudelijk) de ondernemers dienen te nemen bij een uitbreiding of herstructurering.

Kaart 4.1: Clustervisie Otterlo

Kaart 4.2: Signaleringsskaart externe werking Otterlo

4.3 Visie op de economische ontwikkelingsmogelijkheden

In hoofdstuk 2 zijn de structuur van de sector en de knelpunten in de productiestructuur benoemd. In een werkbijeenkomst met de sector en andere belanghebbenden in de cluster is deze analyse bevestigd. Op basis van de competenties en potenties in de cluster is gediscussieerd over een ontwikkelingsstrategie. Geconstateerd is dat vooral gericht moet worden op:

- Het aanbieden van meer beleving en toegevoegde waarde voor de gast;
- Het ontwikkelen van producten die aantrekkelijk zijn voor korte verblijven jaarrond van senioren en semi-recreatieve markten.

Een betere benutting van de kwaliteiten (natuur, cultuur) en de potenties (kansen in de markt) leidt uiteindelijk tot nieuwe impulsen voor werkgelegenheid, meer bestedingen, imago etc. Dit wordt bereikt door een combinatie van productontwikkeling en marktontwikkeling. In het bijzonder moet de groei-strategie bijdragen aan:

- Betere voorzieningen in het dorp;
- Een betere seizoensspreiding van het gebruik van de voorzieningen en de omgeving
- Een versterking van het imago ('Waar gaan we heen?');
- Het herstel en behoud van natuur en landschap;
- Meer samenwerking tussen de actoren (verblijfsrecreatie, dagrecreatie, terreinbeheerders, detailhandel, horeca, etc.).

4.3.1 Visie

Het Krimp en Groei beleid streeft naar een balans tussen economie en natuur op de Veluwe. Voor de vitaliteit van het totale gebied is het van belang dat in de groeiclusters een impuls wordt gegeven aan de verblijfsrecreatieve economie. Dit betekent dat bedrijven economische groeimogelijkheden krijgen door versterking van de structuur op het bestaande bedrijf en waar mogelijk uitbreiding van het bedrijf.

Het is logisch dat voor de visie wordt aangesloten bij de echte sterkte van de cluster en de reële kansen in de markt. Dit betekent voor Otterlo:

- Sterkten: Groene omgeving, plattelands karakter, Nationaal Park
- Kansen: korte vakanties en behoefte aan programma's in cultuur, natuur.

De cluster Otterlo kan thans nog onvoldoende profiteren van de vakantie-markt, die ook buiten het traditionele zomerseizoen zich sterk heeft ontwikkeld. Daarnaast kan door meer samenwerking een completer totaalproduct worden geboden (meer beleving) en worden de bezettingen van voorzieningen verbeterd.

Met een compleet en gedifferentieerd pakket aan type accommodaties (kwaliteit, vorm, schaal, privacy en serviceniveau) en gebruikmakend van de sterke en onderscheidende (deel)producten van het gebied kunnen de bestaande en nieuwe vakantiemarkten beter bewerkt worden

Gestreefd wordt naar een duurzame situatie waarin de cluster Otterlo een sterke en onderscheidende marktpropositie heeft met voldoende mogelijkheden voor een meer jaarrond exploitatie. Dit zorgt voor een meer gelijkmatig gebruik en een extra draagvlak voor voorzieningen in de kern (leefbaarheid). Dit betekent overigens niet dat gestreefd wordt naar een eenzijdig aanbod van recreatiebungalows. Het doel is dat er accommodaties beschikbaar komen die

op een zo breed mogelijke markt gericht zijn, dus een zeer gedifferentieerd aanbod kampeerplaatsen, eenvoudige huisjes, luxe woningen, bed en breakfast, hotelaccommodaties, etc.

4.3.2 Uitvoeringsstrategie

De strategie beschrijft de gewenste manier waarop de visie gerealiseerd kan worden. De strategie richt zich op het verbeteren van de exploitatiebasis van bedrijven met een kapitaalsintensief karakter. Als de bezetting wordt verbeterd kunnen deze bedrijven investeringen sneller terugverdienen en daarmee herinvesteren in kwaliteit. Deze verbetering van de bezetting komt vooral voort uit de mogelijkheden voor jaarrond exploitatie. De reële mogelijkheden moeten per complex worden bepaald. Daarnaast wordt van andere bedrijven verwacht dat op basis van een marktvisie een zelfstandig product met onderscheidend vermogen tot stand komt. Hierbij gaat het zowel om het kamperen, maar ook om andere vormen van logies (geen slaapplek maar beleving).

De versterking van de toeristische kwaliteit van Otterlo vraagt ook om een impuls van ondersteunende voorzieningen. Hierbij bestaat een voorkeur om dergelijke investeringen goed af te stemmen. Een deel van de ondersteunende voorzieningen zijn slechts voor een deel door de verblijfsrecreatieve sector zelf te beïnvloeden. Het is daarom belangrijk dat door samenwerking met andere gebiedseigenaren en beheerders Otterlo succesvoller wordt in de vakantie-markt. In verband met de relatief grote piekbelasting zal gezamenlijk gewerkt moeten worden aan een groot accent op verblijfsrecreatie in plaats van dagrecreatie.

Tijdens de discussiebijeenkomsten met vertegenwoordigers uit de cluster zijn de volgende ondersteunende maatregelen genoemd:

- Verbetering van de infrastructuur, zowel parkeerplaatsen vooral in het dorp, de ontsluiting van de recreatiebedrijven en de fietspaden in de omgeving;
- Ruimere, comfortabele plaatsen en individuele voorzieningen;
- Een natuur informatiecentrum, dat tevens een vertrek- en servicepunt is voor recreatie (sterk gedifferentieerde gebruiksmogelijkheden) in de groene omgeving;
- Meer levendigheid in het dorp (o.a. herfstmarkt, kerstmarkt, winterconcerten);
- Een publiek toegankelijke overdekte accommodatie gericht op spel, gezondheid en verzorging (o.a. zwembad);
- Samenwerking met andere 'spelers' op de recreatiemarkt.

5 Van visie naar realisatie

5.1 Uitdaging aan ondernemers

Met het opstellen van deze clustervisie zijn vanuit het project Groei en Krimp de kaders gezet voor mogelijke uitbreidingen en herstructurering van recreatieterreinen in de cluster(s).

Nu zijn de ondernemers aan zet. Daadwerkelijke uitbreidingen en herstructurering van recreatieterreinen kunnen immers alleen worden gerealiseerd, indien er goed onderbouwde plannen door de ondernemers worden ingediend. Tijdens de inventarisatie is bij de recreatieondernemers gebleken, dat er wel veel verschillende ideeën en wensen bestaan over uitbreiding en herstructurering van het bedrijf; maar dat deze over het algemeen nog te weinig zijn vertaald in concrete plannen. Het is daarom zaak, dat de ondernemers in de gepresenteerde clustervisies een uitdaging zien om te komen met goed onderbouwde, concrete en kwaliteitsrijke ontwikkelingsplannen voor hun bedrijf.

5.2 Begeleiding van de uitbreidings- en herstructureringsplannen door de provincie en de gemeente

De door de ondernemers in te dienen plannen zijn het meest kansrijk, wanneer zij een goede invulling geven aan het voorgestane groei- en krimpbeleid voor de Veluwe. Belangrijke doelstellingen van dit beleid zijn een goede ruimtelijke verdeling van de recreatiebedrijven en een kwaliteitsimpuls voor de toeristische sector. Daartoe is een aantal inhoudelijke uitgangspunten opgesteld voor het groei- en krimpproces.

Hiermee is bij voorbaat bij het maken van de clustervisies rekening gehouden. Verder worden in deze visie ruimtelijke randvoorwaarden aangegeven, waaraan uitbreidings- en herstructureringsplannen moeten voldoen (ondergrens). Daarnaast wordt een aantal (kwaliteits)criteria gehanteerd, waarmee de uitbreidings- en herstructureringsplannen zich kwalitatief kunnen onderscheiden. Dit is van belang in verband met de verdeling van de (schaarse) groei-ruimte (zie hieronder bij kwaliteitscriteria).

5.2.1 Randvoorwaarden Groei en Krimp.

Vanuit het project Groei en Krimp zijn de volgende inhoudelijke randvoorwaarden richtinggevend voor de uitbreidingsplannen:

- De algemene hoofdlijnen van het project Groei en Krimp, zoals vastgelegd in de beleidsbeslissing door Gedeputeerde Staten van december 2002 en opgenomen in het Ontwerp Streekplan (bijlage 3);
- De kaderstelling vanuit natuur, landschap, cultuurhistorie en archeologie, zoals aangegeven in paragraaf 3.4;
- De ruimtelijke en economische ontwikkelingsrichting (clustervisie) en de bijbehorende visiekaart (kaart 4.1).

Verder worden de ondernemers uitgenodigd zo goed mogelijk in te spelen op de aangegeven economische ontwikkelrichting (paragraaf 4.3), die ook terugkomt bij de kwaliteitscriteria.

Aanvullend op deze randvoorwaarden bestaat de wettelijke verplichting voor de initiatiefnemer om elk concreet uitbreidings- of herstructureringsplan op locatieniveau te toetsen aan de Europese, landelijke en provinciale wet- en regelgeving. Dit vereist nader onderzoek voor natuur (VHR, Flora- en Faunawet), water (waterparagraaf), lucht & geluid (Wet Geluidhinder, Besluit Luchtkwaliteit), bodem (NEN 5740 en NEN 5707) en archeologie (Verdrag van Malta). Hiervoor kan tevens gebruik worden gemaakt van de Achtergronddocumenten van deze clustervisie, waardoor dubbelwerk kan worden voorkomen.

Het is de bedoeling, dat door de gemeente wordt gezien hoe de ingediende plannen invulling geven aan deze randvoorwaarden (zie 5.3 procedure).

5.2.2 (Kwaliteits)criteria

Kwaliteit betekent het leveren van een zo goed mogelijke bijdrage aan Veluwe 2010.

Het gaat hierbij dus om het aanreiken van een aantal criteria uit Veluwe 2010 waarop ondernemers worden **uitgenodigd** te concurreren. De criteria hebben dus een tweeledig doel:

- Richting geven aan en inspireren van ondernemers, om hierop te gaan concurreren.
- Een instrument bieden voor de gewenste onafhankelijke adviescommissie om een rangorde in groei-initiatieven aan te brengen.

Veluwe 2010 gaat over de hoofdfuncties natuur en recreatie, en het vinden van een balans tussen ecologie en economie. Hieraan zijn de volgende criteria verbonden:

1. Criteria die bijdragen aan recreatieve duurzaamheid (gewenste recreatieve ontwikkeling Veluwe)
2. Criteria die bijdragen aan ecologische duurzaamheid (gewenste ecologische ontwikkeling Veluwe)
3. Criteria die bijdragen aan economische duurzaamheid (economisch krachtig, vitaal en passend).

Criteria die bijdragen aan recreatieve duurzaamheid

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Garantie van bedrijfsmatige exploitatie ter voorkoming van uitputting
- Bijdrage aan openbare recreatievoorzieningen (voorbeelden nader uit te werken: openbaar toegankelijk terrein, aansluiting op wandel- en fietsroutenetwerk, lezingen en excursies openbaar toegankelijk, etc.).
- Bijdrage aan (diversiteit van regionaal) toeristisch product
- Samenwerking met andere recreatieondernemers.

Criteria die bijdragen aan ecologische duurzaamheid

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Samenwerking met omliggende terreinbeheerder(s).
- Bijdrage aan natuurzonering en natuurbeleid (b.v. poorten, zonering, toegangsregels).
- Bijdrage aan natuur op eigen terrein/landschappelijke inpassing.
- Bijdrage aan natuurbeleving.

Criteria die bijdragen aan economische duurzaamheid

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Bedrijfseconomische noodzaak (op grond van onderbouwing, b.v. bedrijfsplan).
- Gezonde financieringsbasis (onderbouwing, eisen nader uit te werken).
- Professionele visie (bredere visie is een pre).
- Verhoging rendement.

Mogelijk kunnen nog enkele gedetailleerdere aandachtspunten worden toegevoegd, zoals bijdrage aan milieu en beperking mobiliteit.

Deze criteria worden verder uitgewerkt en geoperationaliseerd, zodat een transparante kwaliteitsbeoordelingmethode ontstaat.

De kwaliteit van een uitbreidingsplan is van belang, omdat een belangrijke beperkende factor de schaars aanwezige groei ruimte is; deze wordt immers bepaald door het aanwezige saldo van groei en krimp. De provincie zal hiervoor een boekhouding van het saldo bijhouden.

Vanuit deze achtergrond zullen de plannen met de meeste kwaliteit (kwaliteitscriteria) de meeste kans maken op daadwerkelijke uitbreiding.

De toetsing van de plannen aan deze criteria wordt uitgevoerd door een onafhankelijke adviescommissie, waarvan de samenstelling zal worden gerelateerd aan de diverse partners in het project Groei en Krimp (nader te bepalen).

N.B.: Naast uitbreidingsplannen zullen ook grotere plannen voor herstructurering op het bestaande terrein getoetst worden aan de randvoorwaarden en zal aan de hand van de kwaliteitscriteria worden gezien of de plannen voldoende kwaliteit hebben. Onder herstructurering wordt dan verstaan: ontwikkelingsplannen, waarbij sprake is van omzetting van tenten/toercaravans naar stacaravans en recreatiebungalows. Bij herstructureringsplannen speelt het groei- en krimpsaldo echter geen rol; deze plannen krijgen groen licht, indien ze voldoen aan de randvoorwaarden en er een positief advies is van de adviescommissie.

5.3 Procedure indiening en afhandeling uitbreiding- en herstructureringsplannen

Hieronder is een overzicht gegeven van de belangrijkste stappen en toetsmomenten, die bij het indienen en afhandelen van ondernemersplannen in dit kader aan de orde kunnen zijn.

(Deze stappen kunnen alleen worden genomen, indien er Veluwebreed voldoende groei ruimte is. De provincie kan dat, op grond van haar boekhouding, aangeven).

1. Exploitant bespreekt een globaal uitbreiding- of herstructureringsplan in bij de gemeente;
2. Op verzoek van gemeente geeft de provincie aan, of er op dat moment voldoende “krimpsaldo” saldo aanwezig is om uitbreidingen in beginsel mogelijk te maken;
3. De gemeente beziet in hoeverre het plan past in de randvoorwaarden:
 - algemene beleidsuitgangspunten Groei en Krimp;
 - ruimtelijke en economische visie op ontwikkeling (clustervisie).

Toetsmoment: de gemeente geeft beoordeling aan de hand van randvoorwaarden en geeft advies over de kwaliteit.

4. Ondernemer werkt het plan uit in een concreter plan en dient deze weer in bij de gemeente;
5. Indien de gemeentelijke beoordeling positief uitvalt, wordt het plan voorgelegd aan een onafhankelijke adviescommissiecommissie. Deze commissie toetst het plan aan de kwaliteitscriteria en geeft een advies aan de gemeente;

Beslismoment: een advies van commissie aan gemeente.

6. Indien het advies van de commissie positief is, volgt een gedetailleerd onderzoek naar de externe werking op de Vogel- en Habitatrichtlijn, naar ontheffing op de Flora- en Faunawet, naar de bescherming van archeologische waarden volgens het Verdrag van Malta;
7. Indien de onderzoeken onder 5 geen problemen opleveren, kan de gemeente overgaan tot planologische regeling van de uitbreiding (mits het saldo Groei/krimp dit mogelijk maakt).

Beslismoment: de gemeente beslist tot planologische regeling voor de uitbreiding.

N.B. Het is voorstelbaar, dat voorafgaand aan het formele indienen van een plan bij gemeente of adviescommissie, een informele sondering over het plan plaatsvindt bij de provincie.

Overigens zal, vooral voor de ondernemers, nog een handboek/folder worden opgesteld, waarin te nemen stappen, de procedure, de bevoegdheden en de toetsmomenten van de diverse overheden en instanties zullen worden neergelegd.

5.4 Flankerend beleid noodzakelijk voor de kwaliteitsimpuls

Om tot een kwaliteitsimpuls te komen van het totale toeristisch- recreatieve product op de Veluwe is naast inzet van de ondernemers met goede bedrijfsplannen ook inzet nodig van de overheid en andere partijen zoals VVV, detailhandel, horeca en natuurbeherende organisaties. De overheid en ondernemersverenigingen kunnen hierin een stimulerende en realiserende rol vervullen.

Hierbij kan gedacht worden aan:

- Opstellen intergaal toeristisch recreatief beleidsplan gemeenten waarin de clustervisie is opgenomen. In dit plan ook aandacht voor zaken die het gedrag van de recreant in de gewenste richting te sturen om de invloed op de natuur en omgeving te beperken.
- Stimuleren van samenwerking tussen de diverse partijen (arrangementen, ontwikkelen gezamenlijke voorzieningen, activiteiten in het dorp of de natuur, promotie);
- Zorgdragen voor duidelijke routes en paden in overleg met ondernemers en natuurbeherende organisaties;
- Verbeteren sfeer en imago dorpen door inrichting, openingstijden winkels en horeca, organiseren van activiteiten, beschikbaarheid detailhandel.

Bijlage 1: Respons cluster Otterlo

OTTERLO

BEEK EN HEI
BERKENRHODE
DE WIJE WERELT
HEIDEKAMP-DE
HEIDEWACHTER-DE
LINDEHOF-DE
LORKENBOS-HET
MUSSENNEST-HET
ROEK-DE
ZANDING-DE

Bijlage 2: Marktstrategieën

Achter de geïntroduceerde ontwikkelingsmogelijkheden schuilt een marktgerichte filosofie. Dit houdt in dat op *alle abstractieniveaus* gedacht wordt in ‘producten en markten’. De te introduceren marktstrategieën zijn hieronder schematisch weergegeven en vervolgens beschreven:

<i>Markt</i> <i>Product</i>	<i>Bestaand</i>	<i>Nieuw</i>
<i>Bestaand</i>	Marktpenetratie	Marktontwikkeling
<i>Nieuw</i>	Productontwikkeling	Diversificatie

Vier alternatieven:

Marktpenetratie (bestaande producten en markten verder ontwikkelen). Concreet betekent dit onder andere: het intensiever benutten van capaciteit, het scheppen van randvoorwaarden. Bijvoorbeeld door uitbreiden capaciteit, klantenservice, subsidies, oplossen knelpunten infrastructuur, et cetera. Veelal zijn dit acties met de bestaande partijen in gebieden te realiseren.

Productontwikkeling (vanuit bestaande markten nieuwe producten). Dit betekent dat de verschillende productonderdelen ontwikkeld kunnen worden voor de bestaande markten, wat tot gevolg heeft dat de regio als ‘product’ aantrekkelijker wordt. Het ontwikkelingstraject van de productelementen dient goed bewaakt te worden, vooral om te bepalen of de bestaande partijen werkelijke in staat zijn tot productontwikkeling te komen. Soms is de inbreng van nieuwe spelers onontbeerlijk.

Marktontwikkeling (vanuit bestaande producten nieuwe markten ontwikkelen). Met deze strategie wordt getracht om de regio te verkopen aan ‘nieuwe doelgroepen en markten’, dit vanuit het bestaande aanbod aan productelementen. De uitvoering van deze strategie vraagt een gerichte marketinginspanning. Voor het product geldt dat tot een goede afstemming van partijen dient et worden gekomen.

Diversificatie (nieuwe producten voor nieuwe markten). Aan twee kanten dient deze strategie van de grond af aan opgebouwd te worden. Indien de strategie slaagt, zijn de gevolgen groot, echter ook de risico’s zijn groter: het nieuwe product kan een ‘fremdkörper’ zijn in haar omgeving, bovendien heeft de regio vaak hierin weinig aanknopingspunten of ervaring (alles is nieuw). Indien de situatie zich voordoet (bijvoorbeeld een investeerder meldt zich met een plan aan), zal een zorgvuldige afweging gemaakt dienen te worden. Heldere en objectieve criteria zijn derhalve nodig om een afweging te maken.

Strategische alternatieven: kiezen of combineren?

Deze marktstrategieën sluiten elkaar niet uit, maar kunnen naast elkaar worden uitgevoerd. Ieder strategisch ‘alternatief’ heeft een eigen ontwikkelingsperiode, benadrukt verschillende markten en/of productelementen, of kent andere betrokken partijen.

Bijlage 3: Randvoorwaarden Groei en Krimp

De Gedeputeerde Staten van de Provincie Gelderland heeft in december 2002 inhoudelijke randvoorwaarden voor Groei en Krimp vastgesteld. Deze zijn opgenomen in het Ontwerp Streekplan Gelderland (januari 2005). Deze randvoorwaarden (zie box 1) staan aan de basis van de clustervisies.

De volgende uitgangspunten van de provincie zijn van belang voor beoordeling van uitbreidingsplannen.

- Groei en krimp houden elkaar in evenwicht; het groei- en krimpscenario leidt per saldo tot 0-groei in **hectares** verblijfsrecreatie op het Veluwe massief.).
- Groei vindt plaats binnen de aangegeven zoekgebieden voor groeiclusters van bedrijven. (Voorwaarde is dat de betreffende uitbreiding of omzetting past in de ontwikkelingsvisie die voor het gehele groeigebied is opgesteld.
- Groei wordt ingezet voor toeristische verblijfsrecreatie, d.w.z. voor verblijfsrecreatie, waarbij sprake is van een toeristische verhuur van overnachtingseenheden (tenten, toer- en stacaravans, recreatiebungalows) onder een bedrijfsmatige exploitatie van het terrein
- Groei wordt ingezet ten behoeve van kwaliteitsverbetering van de bedrijven; deze kwaliteitsverbetering heeft zowel betrekking op de bedrijven zelf, als op de omringende natuur.
- Terreinen, waar permanente bewoning plaatsvindt, worden uitgesloten van groei; dergelijke terreinen kunnen alleen nog in aanmerking voor mogelijke ontwikkelingskansen, wanneer gegarandeerd is, dat de permanente bewoning is beëindigd.
- Krimp wordt in eerste instantie gezocht in de in het scenario aangegeven solitaire bedrijven.
- Krimp vindt plaats hetzij via sanering van bedrijven, hetzij via uitplaatsing naar de aan de Veluwe grenzende gebieden. In beginsel vindt dit plaats op basis van vrijwilligheid en goed overleg met de betrokken ondernemers.
- In het kader van het groei- en krimpscenario is sprake van een specifieke toepassing van het regime van bos- en natuurcompensatie. Daarbij vindt de fysieke compensatie voor de groei plaats in de vorm van realisering van de krimplocaties; hierbij wordt uitgegaan van 100% compensatie in plaats van de gebruikelijke 120, 130 of 140%.

Box 1: Randvoorwaarden Groei- en Krimp provincie Gelderland